

PRIPREMA ZA ISPIT

Ispiti, kao mjera naučenoga i usvojenoga gradiva, dio su našega života otkad smo krenuli s osnovnoškolskim obrazovanjem. Naravno, od tada pa sve do ovih studentskih ispita koji nam zadaju muke mnogo se toga promijenilo, kako u izgledu i težini, tako i u važnosti i količini pripreme za njih. Nedvojbeno je da je za potrebe fakultetskih ispitnih rokova mnogo bitnija priprema i vrijeme utrošeno na razumijevanje i usvajanje sadržaja nego što je to bilo, primjerice, u srednjoj školi.

Primjena strategija koje su korištene (i koje su funkcionirale) u srednjoj školi vrlo vjerojatno neće rezultirati ocjenom ili rezultatom kojim bi osoba mogla biti zadovoljna ili za koji vjeruje da ga je zaslužila. Razlog tome može biti kompleksnije i teže gradivo, ali i količina informacija koju treba usvojiti za samo jedan ispit koja je često i dvostruko veća no ranije. Još jedan od razloga zbog kojih se gube živci neposredno prije ispita jest loša organizacija. Nema studenta koji barem jednom nije dan ili čak noć prije ispita proveo pokušavajući što više toga upamtiti. Zapravo, većina tako i funkcionira. Zbog čega do toga dolazi, poznato je svakome – „Ma, stignem, daleko je ispit...“ ili „Nema toga toliko puno, nešto drugo je bitnije...“. Uvjerenje kako ima vremena za sve i kako se gradivo može proći s lakoćom najčešća je zabluda.

Kako se onda uspješno nositi s ispitima i postići željene rezultate? Može li se to uopće? Naravno, nije moguće dati jednu opću uputu koja se može primijeniti na sve kolegije i koja će biti čarobni štapić za rješavanje različitih ispita, ali je svakako moguće pronaći vlastitu „formulu“ koja može dovesti do uspjeha. Stoga će u ovom radu biti predstavljeni i pojašnjeni različiti aspekti pripreme za ispit u kojima će svatko moći prepoznati nešto korisno ili nešto što već koristi. Obuhvatit će se cijeli proces pripreme za učenje, od same organizacije koja može biti ključna u pripremi, pa sve do samoispitivanja dan prije ispita ili na ispitni dan. Ovdje možete pronaći informacije o različitim strategijama, a na vama je odabrati one koje smatrate korisnima, te ih, naposljetku, prilagoditi svome osobnom stilu učenja.

PRIJE POČETKA UČENJA...

Prije nego što se uopće krene s učenjem, potrebno je upoznati gradivo koje treba savladati. Tu se podrazumijevaju informacije o broju poglavlja koje će ispit obuhvaćati, tip pitanja koja bi se mogla pojaviti, pa i ono što je već spomenuto, što je osobno najbrži i najlakši način učenja. Neki studenti su više vizualni tipovi, dok drugima to ne odgovara, ali zato jako dobro pamte ono što naglas izgovaraju. Bitno je znati svoj stil da nam se ne dogodi da mnogo truda uložimo u potpuno neefikasan način učenja. Ne treba zaboraviti, dakako, da se najboljim rješenjem gotovo uvijek pokaže kombinacija više strategija, posebice kada se uči nešto što djeluje nezanimljivo, sasvim novo ili što je i ranije uzrokovalo poteškoće (Van Blerkom, 2009).

Što se tiče tipa pitanja koja bi se mogla pojaviti, tu su studenti često u zabludi. Profesori najčešće traže razumijevanje gradiva na više razina iako to možda nije uvijek očito (Van Blerkom, 2009). Sva se mudrost krije u vrsti postavljenog pitanja. Kada se radi o pitanjima s ponuđenim odgovorima, tzv. pitanjima na zaokruživanje, najčešće je dovoljno tek onoliko znanja da se prepozna točan odgovor, odnosno nekoliko puta pročitati gradivo i zasigurno će nešto od ponuđenog „zvoniti“. Dakle, ne treba više od razine prepoznavanja, odnosno poznavanja termina, činjenica ili datuma. S druge strane, takva pitanja mogu biti formulirana na način da nije lako prepoznati točan odgovor ili da ima više točnih odgovora pa

QUESTIONS

treba biti oprezan. Tip pitanja koji zahtijeva razumijevanje na višoj razini, u smislu identificiranja materijala kada je on u preformuliranom ili izmijenjenom obliku, također zahtijeva i više učenja. Što je složeniji tip pitanja, tako se povećava i količina truda kojega treba uložiti. Još neke vrste pitanja s kojima se studenti susreću su primjena naučenoga na neke nove situacije, analitička pitanja (raslojavanje naučenoga na dijelove), pitanja u kojima se traži objedinjavanje različitoga gradiva (sinteza) te ona u kojima je poželjna evaluacija ili prosudba o vrijednosti ideja (evaluacijska). Posljednje tri vrste

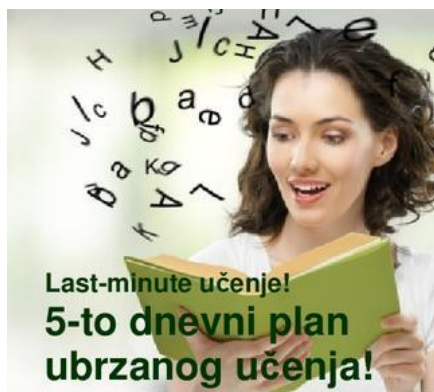
pitanja popularno se nazivaju esejska pitanja i zahtijevaju najvišu razinu misaonih sposobnosti (Van Blerkom, 2009), a samim time i mnogo truda, što ih čini najomraženijima od svih pitanja.

Možda je nejasno zašto je bitno znati tip pitanja. Zar nije svejedno kakva su? Ionako se mora sve naučiti. Naravno da se mora sve učiti, stvar je samo u načinu pripreme. Kako bi što bolje i efikasnije osmislili plan za učenje, o čemu je riječ u sljedećem odlomku, potrebno je informirati se i o tome. Jednaka količina vremena i truda neće biti uložena u učenje za ispit s pitanjima na zaokruživanje i za ispit s analitičkim ili evaluacijskim pitanjima. Zato je jako dobro konzultirati se s profesorom ili s prethodnim generacijama, saznati što se može očekivati i prema tome se ravhati, a to doista može olakšati stvari ako je u narednim tjednima nekoliko ispita iz različitih područja. U takvome slučaju, dobro je odrediti i prioritete i učiti ono što doista treba.

Kada skupite informacije o pitanjima, količini gradiva i rokovima (to se ne smije zaboraviti), možete krenuti u izradu konkretnih planova i rasporeda.

„PETODNEVNI PLAN UČENJA“

Pomalo zastrašujuć naziv, zar ne? Kako u pet dana naučiti sva ta pusta poglavlja? Nikako se ne očekuje da svaki student koristi doslovno petodnevni plan. Broj dana ovisi upravo o količini gradiva, odnosno o broju poglavlja i stranica te njihovoj težini. Ovaj plan podrazumijeva samostalno određivanje, odnosno procjenu broja dana potrebnih za učenje; podjelu cjelokupnog materijala na manje dijelove, a zatim korištenje aktivnih strategija učenja i tehnika samoispitivanja za utvrđivanje gradiva. Međutim, mora biti jasno da ovo nije neko magično rješenje, već samo dobro strukturiran plan koji u praksi koristi sve ono što se zna o učenju i pamćenju (Van Blerkom, 2009).

KAKO MAKSIMALNO ISKORISTITI PET DANA PRIJE ISPITA?

Sto učiniti ako su čekali s početkom učenja predugo?

Kako se dobro pripremiti u zadnji čas?

Primijenite 5-to dnevni plan učenja i iznenaditi će se što je moguće u kratkom roku naučiti!

Vrijeme za učenje – koliko je dovoljno?

Vjerojatno najčešći razlog loših ocjena jest upravo nedovoljno vremena utrošenoga na učenje. Mnogi studenti provode dva do tri (maksimalno četiri) sata učeći noć prije važnoga ispita. Neki razlozi su već spomenuti, ali je očigledno da se često precijenuju vlastite sposobnosti i tada dolazi do bitke s vremenom. Da bi se dostigla željena ocjena (a to se odnosi na četvorke i petice), nerijetko je potrebno i do deset sati rada. U slučaju zahtjevnih kolegija ni deset sati nije dovoljno za onu „pravu ocjenu“. To je, naravno, okvirna procjena i ne vrijedi za sve, posebice ako se kontinuirano pregledavaju materijali nakon predavanja i ako se ne dopušta nagomilavanje gradiva. Budući da je i to uglavnom neostvaren san, potrebno je rascjepkati poglavlja

i odrediti vrijeme potrebno za učenje svakog dijela. Za ilustraciju, recimo da postoje četiri poglavlja koja treba naučiti za sljedeći kolokvij. Ako se želi organizirati petodnevni plan, treba znati datum kolokvija i prema tome se ravnati. Ukoliko je kolokvij u četvrtak, učenje počinje u subotu; pada li datum na utorak, tada se kreće u četvrtak. Logika je jasna. Većina studenata izlazi vikendom ili radi, pa i to treba uračunati – dan kada treba početi učenje pomakne se onoliko dana unatrag koliko će biti utrošeno na nešto drugo. Dakle, ako je kolokvij u četvrtak, a za onu subotu kad treba početi već postoji radna obveza, tada pomičemo učenje na dan ranije, odnosno petak. Plan je prilično fleksibilan i prilagodljiv, no nikada se ne smije preskakati dan prije samog ispita. Imperativ je da se toga dana napravi zaključni pregled naučenoga pa u slučaju da još ima nejasnih dijelova, ostaje vremena da se i to razjasni (Van Blerkom, 2009).

Podjela materijala

Sljedeći korak je raspodjela materijala na dijelove. Potrebno je sortirati poglavlja, lekcije i teme koje će ispit obuhvatiti. Ne smiju se zaboraviti i bilješke s predavanja ili dodatni materijali koje je profesor podijelio, a proučiti ih treba zajedno s odgovarajućom lekcijom. Pri korištenju petodnevnoga plana, najbolje je krenuti od najstarijega gradiva jer se ono najčešće prvo zaboravi. U narednim danima, upravo će se najstarije gradivo najviše ponavljati jer nije svježije kao što su novija poglavlja. Ona četiri poglavlja koja treba obraditi za kolokvij rasporedit će se ovako:

Tablica 3.1.: Ogledni primjer organizacije vremena za učenje pomoću „petodnevnoga plana“

<u>Prvi dan:</u>	<u>Trajanje:</u>
Priprema prvog poglavlja (najstarijega)	2 sata
<u>Drugi dan:</u>	
Priprema drugoga poglavlja	2 sata
Ponavljjanje prvoga poglavlja	30 min
<u>Treći dan:</u>	
Priprema trećega poglavlja	1 sat do sat i pol
Ponavljjanje drugoga poglavlja	30 min
Ponavljjanje prvoga poglavlja	15 min
<u>Četvrti dan:</u>	
Priprema četvrtoga poglavlja	1 sat
Ponavljjanje trećega poglavlja	30 min
Ponavljjanje drugoga poglavlja	15 min
Ponavljjanje prvoga poglavlja	10 min
<u>Peti dan:</u>	
Ponavljjanje četvrtoga poglavlja	30 min
Ponavljjanje trećega poglavlja	20 min
Ponavljjanje drugoga poglavlja	10 min
Ponavljjanje prvoga poglavlja	10 min
Samoispitivanje	60 min

(Izvor: Van Blerkom, D. (2009). *College study skills: Becoming a strategic learner*. USA: Wadsworth publishing company.)

Premda studentima, „razvući“ gradivo na nekoliko dana najčešće znači raditi dijelove dan za danom, bez osvrtnja na prošlo, a ovdje se to odnosi na obrađivanje istog gradiva tijekom nekoliko dana. Kao što se vidi u tablici 3.1., pojedino poglavlje obrađuje se svakoga sljedećeg dana – najstarije prvi dan, sljedeće drugi dan i tako redom do najnovijega. Istovremeno se svakoga dana, uz pripremu novoga, ponavlja gradivo protekloga dana. To čini srž tzv. razvučenoga učenja i mnogo je korisnije i plodonosnije. Informacijama se na taj način daje dovoljno vremena da se „uskладиšte“ u dugoročnome pamćenju s mogućnošću ponovnoga korištenja i boljega nadziranja vlastita učenja (Van Blerkom, 2009). To, u krajnjoj liniji, doprinosi lakšem prisjećanju i ponavljanju te utvrđivanju onoga što je naučeno, ali i otkrivanja onoga na čemu se još treba poraditi.

Naravno, sve ovo je tek ogledni model. Ako je pojedino poglavlje teže, njemu treba posvetiti dodatno vrijeme ili čak i poglavlje podijeliti na više potpoglavlja te dodati još jedan dan „petodnevnome planu“. S ciljem što efikasnijega učenja, taj plan se može i treba

prilagoditi zahtjevnosti kolegija. Po potrebi, može se pretvoriti u četverodnevni, šestodnevni ili desetodnevni plan – onoliko dug ili kratak koliko to odgovara studentu i slobodnom vremenu. Sljedeći korak podjele materijala jest njegova organizacija, odnosno zadavanje zadataka za pojedine dijelove gradiva. To uglavnom uključuje strategije aktivne pripreme i strategije aktivnog nadziranja (eng. *monitoring*) onoga što se radi (Van Blerkom, 2009). Pripremne strategije odnose se uglavnom na ispisivanje bitnih činjenica, definicija i detalja (za one profesore koji inzistiraju na poznavanju detalja). Takav način pripremanja gradiva posebno je koristan za vizualne tipove studenata (Van Blerkom, 2009). Pri tome je preporučljivo koristiti barem tri različite pripremne strategije kako bi se gradivo svladalo na više načina: primjerice, kartice s definicijama, označavanje markerom prilikom čitanja, i sl. To su sve dobre strategije, no vode ka izoliranome učenju, odnosno učenju odgovora na specifična pitanja ili točno određene definicije (Van Blerkom, 2009). Zato treba uključiti i strategije kojima će se integrirati informacije. Primjer toga je osmišljavanje esejskih pitanja ili izrada skraćениh bilješki pročitanoга. Navedene strategije dobar su način učenja jer „prisiljavaju“ studenta da identificira, povezuje, organizira i zapiše sve potrebne činjenice. Za one koji nisu vizualni tipovi, preporučljivo je čitati naglas tijekom obilježavanja teksta ili „recitiranja“ tijekom izrade kataloških kartica.

Strategije aktivnog nadziranja objedinjuju uglavnom ponavljачke strategije, odnosno one koje pridonose uvježbavanju informacija i samoispitivanja u vidu evaluacije vlastitog procesa učenja (Van Blerkom, 2009). Pomažu pri ponavljanju, razumijevanju, samoispitivanju i procjenjivanju naučenog. Pogodne su za auditorne tipove studenata jer se jako oslanjaju da ponavljanje naglas.

Budući da se svaki dio gradiva prolazi nekoliko puta, dobra je ideja koristiti svaki put novu strategiju. Na taj način stvorit će se više poveznica između pojedinih dijelova gradiva, a što je najvažnije, učiniti će učenje zabavnim i zanimljivim (Van Blerkom, 2009).

STRATEGIJE AKTIVNOG UČENJA I SAMOISPITIVANJE

Napokon na red dolaze strategije koje bi trebale pomoći pri pravilnom učenju i koje funkcioniraju za većinu studenata. Ima ih jako puno i naravno, kao sve do sada, prilagođavaju se svakom pojedinačno i ne koriste se uvijek sve za pripremu jednog ispita – to bi ipak bilo malo previše. „Ona prava“ odabire se prema stilu učenja, tipu kolegija, ali i načinu na koji profesor predaje. Neke će strategije bolje funkcionirati za ispit iz, primjerice, biološke psihologije, dok će za psihologijsku statistiku biti potrebne malo drugačije strategije. U odjeljku prije bile su spomenute neke pripremne strategije, koje su ujedno dio i aktivnoga učenja. Izrada kataloških kartica, označavanje teksta prilikom čitanja različitim markerima, ispisivanje bilješki – sve to čini aktivno učenje. To su ujedno i najčešće korištene metode. **Kataloške kartice** su vrlo korisne jer se već pri njihovoj izradi mnogo toga zapamti, a primijeniti se mogu na gotovo svaki predmet. Rade se tako da se s jedne strane papirića ispiše

pitanje (ili pojam, formula, i sl.), a s druge strane odgovor, definicija ili objašnjenje. Poželjno je da na svakoj kartici bude po jedno pitanje ili pojam. Jednom kad su napravljene, treba i naučiti ono što je na njima. Ako ih ima mnogo, najbolje je obrađivati po deset ili petnaest odjednom, tako da se najprije čita pitanje pa odgovor (iako može i u suprotnom smjeru). Nakon nekoga vremena vjerojatno će doći do toga da se odgovor zna čim se vidi pitanje, no jako je bitno da se odgovor izgovori naglas, a ne da se samo pomisli na njega jer, kada se informacija uspješno reproducira tako, prilično je sigurno da je pohranjena u dugoročnome pamćenju.

Druga strategija, koja je također prilično zastupljena i daje dobre rezultate, jest izrada skraćenih bilješki, tzv. **study sheets** (Van Blerkom, 2009). To je zapravo sinteza svega bitnog što je vezano za određenu temu. Rade se tako da se na list papira napiše tema (pojam), a potom iz literature i bilješki ukratko ispiše sve što je relevantno. Na taj se način zapravo vrši priprema na malo višem nivou, a omogućava integrirano, povezano učenje jednako korisno i za usmene i za pismene ispite (Van Blerkom, 2009). Sama struktura tih bilješki stvar je izbora – mogu se raditi u pismenom obliku (jednostavno ispisivanje), tabelarnom obliku ili mapama, a mogu se uključiti i dijagrami, formule, kao i primjeri zadataka.

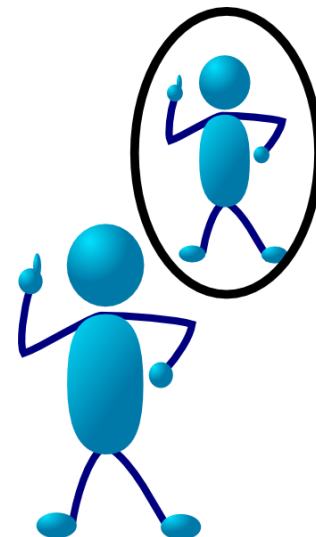
Vrlo često je sve što treba znati već izdvojeno na kraju poglavlja u obliku pitanja ili sličnog. Tada je dobra metoda, nakon obilježenog i ispisanog teksta, ispisati i **pitanja iz pojedinog poglavlja**. Potom, što je logično, napraviti i odgovore koji mogu biti opširni kako bi se obuhvatilo više činjenica. Potrebno je ponavljati, ovisno o vrsti ispita, i usmeno i pismeno. Međutim, u slučaju da tih pitanja nema ili postojeća ne obuhvaćaju sve gradivo, lako se mogu **osmisliti ili predvidjeti pitanja** koja će također poslužiti svrsi. Bitno je jedino da se osmisle i dobri odgovori te da se kontinuirano ponavljaju, što naglas, što pišući, pogotovo ako slijedi pismeno ispitivanje.

Učenje u grupi ili barem s još jednom osobom pokazalo se vrlo efikasnim načinom učenja. To može obuhvatiti gotovo sve dosad spomenute metode jer je najprije potrebno prikupiti sav materijal i bilješke, a budući da svaki član grupe ima svoj dio posla, zahtijeva i dodatan napor kako bi se vlastiti dio kvalitetno i jasno rastumačio drugim članovima grupe. Od velike je važnosti da se posao stvarno podijeli i da se unaprijed utvrdi što zna ili ne zna svaki član te na čemu još treba raditi. Nije prihvatljivo da se grupno učenje temelji na znanju onoga koji najviše zna, nego na samostalnome radu pojedinca (Kuka, 2010). Znači, svatko mora svoj dio posla savjesno obaviti kako bi od toga bilo koristi i ostatku grupe.

Ukoliko nema uvjeta za grupni rad ili student nema takvu naviku, dobra je ideja iskoristiti brata, drugoga člana obitelji ili prijatelja koji ne studira na istome fakultetu te njemu,

ako je voljan slušati, ispričati ono što se naučilo (Duncalf, 1999). To je zapravo najbolja prilika da se vidi koliko je gradiva dobro usvojeno – ako prijatelj i nakon dugačkoga objašnjavanja ima zbunjen izraz lica, znači da nešto nije najbolje naučeno. Suprotno tome, primijeti li se da slušač razumije što mu se govori, pogotovo ako tema nije iz njegovoga područja, to je dobar znak da je gradivo usvojeno s razumijevanjem i da su se korištene strategije isplatile. Drugi način na koji „pomoćnik“ može biti koristan jest da mu se zada uloga ispitivača – prolazit će po bilješkama i postavljati pitanja. Tako će mu biti manje dosadno jer će biti više uključen u postupak, a manje će se osjećati kao „žrtva“ (Duncalf, 1999). Postoji i slučaj kada nema nikoga u blizini tko bi bio zainteresiran za slušanje dosadnih detalja iz nekog kolegija. Tada je najbolje ponavljati tako da se sve naučeno recitira naglas – koristeći ispisana pitanja, osmišljena pitanja ili pak primjere prošlih ispita nabavljenih od prethodnih generacija. Sve su to **metode samoispitivanja** s ciljem provjere količine naučenoga gradiva. Najbitnije od svega jest da se sve radi naglas jer nije dovoljno tek u sebi ponoviti ili samo zaključiti: „Ah, znam to“ i pritom samo prijeći na sljedeće pitanje. Ljudsko pamćenje vrlo je varljivo i svakako je istina da najbrže od svega zaboravljamo, stoga treba dodatno vremena uložiti i u cjelovito ponavljanje.

Sam ispitni dan za pojedince je odviše stresan sam po sebi pa bi i samo pregledavanje bilješki izazvalo konfuziju. Ako takvog problema nema, ponavljanje je dobro došlo i tada, radi stvaranja osjećaja sigurnosti i smanjenja mogućeg pritiska.

EVALUACIJA PRIPREME

Kako bi bili sigurni da strategije djeluju, potrebno je nadzirati rad od onoga početnog stadija pa sve do ispitnih rezultata. To bi značilo da čak i stadij pripreme treba ocjenjivati, i to tako da se svakog dana „petodnevnoga plana“ testira pripremljeno i obrađeno od prethodnog dana. To će dati uvid u efikasnost korištene strategije i eventualno ukazati na potrebu za novom, boljom strategijom. Ista evaluacija može biti napravljena i po završetku „petodnevnoga plana“, a prije samog ispita. Neke od tih metoda su već spomenuto samoispitivanje, konačan osvrt na gradivo pa čak i jednostavna ocjena toga koliko se spremnim student osjeća za predstojeći ispit. Ukoliko se pri osvrtu na gradivo kroz sve prolazi s lakoćom i bez „novosti“, nema straha od lošeg rezultata i stvarno je svladano gradivo. Konačno, nekako najbolja evaluacija dolazi nakon ispita i dobivanja konkretnoga rezultata. S obzirom na rezultat koji je postignut i ovisno o tome u kojoj je mjeri student zadovoljan njime, potrebno je još jednom razmisliti je li dovoljno vremena utrošeno, koje je gradivo bilo dovoljno zastupljeno, a koje nije, te jesu li strategije koje su bile korištene opravdale očekivanja. Uz

konkretnu povratnu informaciju to je lako učiniti, a u slučaju da nije postignuto ono što se htjelo postići, sljedeći korak je uvidjeti u kojem dijelu pripreme leži problem i na njemu poraditi.

ZAKLJUČAK

Kvalitetna priprema za ispit podrazumijeva veću količinu organizacije vremena za učenje, odabir najefikasnijih strategija pripreme i aktivnog učenja te naposljetku ponavljanje onoga što se naučilo. Jedan od načina dobre pripreme jest izrada „petodnevnoga plana“ kojim će se postići optimalna organizacija učenja. Bitno je da plan ne bude previše ambiciozan jer bi u tome slučaju i najmanje odstupanje prouzročilo pad motivacije. Pri odabiru strategija učenja treba znati što se može očekivati – tip pitanja, primjeri prijašnjih ispita, i sl. Primjeri nekih korisnih strategija su izrada kartica, skraćene bilješke, osmišljavanje pitanja, ponavljanje naglas, rad u grupama. Čitava priprema mora biti proporcionalna težini i zahtjevnosti kolegija i ispita, ali i osobnom stilu učenja i radnim navikama studenta. Naravno, jedna od najvažnijih stvari jest samodisciplina, jer plan može biti savršeno izrađen do najsitnijih detalja, no to neće vrijediti mnogo ako nema samokontrole i volje za dobrim rezultatima. Pridržavajući se dobroga plana, uspjeh ne bi trebao izostati. Sretno! ☺

LITERATURA

Cornell University – Learning strategies center (2007). *The five day study plan*. Preuzeto 30. travnja, 2011, s izvora

http://lsc.sas.cornell.edu/Sidebars/Study_Skills_Resources/SKResources.html

Duncalf, B. (1999). *Kako položiti ispit*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Kuka, M. (2010). *Pedagogija*. Preuzeto 30. travnja, 2011, s

izvora <http://www.scribd.com/doc/51112548/48/GRUPNO-U%C4%8CENJE-I-TRANSFER-U%C4%8CENJA>

Van Blerkom, D. (2009). *College study skills: Becoming a strategic learner*. USA: Wadsworth publishing company.